

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA KOLLABORATIV YONDASHUV ASOSIDA DARSLARNI TASHKIL ETISH METODIKASI, SAMARALI USULLARI VA AHAMIYATI

Bobonova Zulfiya Alimqul qizi

Innovatsion texnologiyalar universiteti 2-bosqich talabasi.

G'aniyeva Maftuna Abduaziz qizi

Ilmiy rahbar.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20479338>

Annotatsiya. Ushbu maqolada men boshlang'ich ta'limda kollaborativ yondashuv asosida darslarni tashkil etish metodikasi, uning samarali usullari hamda ta'lim jarayonidagi ahamiyati haqida fikr yuritdim. Shuningdek, kollaborativ ta'limning o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, jamoada ishlashi va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritildi.

Kalit so'zlar: kollaborativ ta'lim, boshlang'ich ta'lim, interfaol metodlar, hamkorlik, pedagogik texnologiya, ta'lim samaradorligi.

Abstract. In this article, I discussed the methodology of organizing lessons based on a collaborative approach in primary education, its effective methods, and its importance in the educational process. The role of collaborative learning in developing students' independent thinking, teamwork skills, and communicative competencies was also highlighted.

Keywords: collaborative learning, primary education, interactive methods, cooperation, pedagogical technology, educational effectiveness.

Аннотация. В данной статье мной рассмотрены методика организации уроков на основе коллаборативного подхода в начальном образовании, его эффективные методы и значение в образовательном процессе. Также освещена роль коллаборативного обучения в развитии самостоятельного мышления, навыков работы в коллективе и коммуникативных компетенций учащихся.

Ключевые слова: коллаборативное обучение, начальное образование, интерактивные методы, сотрудничество, педагогическая технология, эффективность образования.

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim tizimiga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o'quvchilarning bilim olish jarayonidagi faolligini oshirish va ularda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, ularni erkin fikrlashga o'rgatish hamda jamoa bilan ishlash kompetensiyalarini shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan kollaborativ yondashuv asosida darslarni tashkil etish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Asosiy qism Boshlang'ich sinf o'quvchilari yosh xususiyatiga ko'ra faol, qiziquvchan va jamoaviy ishlarga moyil bo'ladilar. Shu sababli boshlang'ich ta'limda kollaborativ yondashuvdan foydalanish o'quvchilarning darsga qiziqishini oshirish bilan birga, ularning muloqot madaniyati, ijtimoiy faolligi va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi.

Kollaborativ ta'limning mazmuni va pedagogik mohiyati

“Kollaborativ” tushunchasi inglizcha “collaboration” soʻzidan olingan boʻlib, “hamkorlik”, “birgalikdagi faoliyat” degan maʼnolarni bildiradi.

Pedagogik nuqtai nazardan kollaborativ taʼlim — bu oʻquvchilarning kichik guruhlarda ishlashi orqali bilimlarni egallashiga asoslangan taʼlim shaklidir. Mazkur yondashuvda oʻquvchilar taʼlim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi.

Kollaborativ taʼlimning asosiy maqsadi oʻquvchilarning:

1. mustaqil fikrlashini rivojlantirish;
2. oʻzaro hamkorlik koʻnikmalarini shakllantirish;
3. ijtimoiy faolligini oshirish;
4. muloqot madaniyatini rivojlantirish;
5. muammoli vaziyatlarda toʻgʻri qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirishdan iboratdir.

Mazkur yondashuvda oʻquvchilar bir-biridan oʻrganadi, bilim almashadi va umumiy maqsad sari hamkorlikda harakat qiladi. Bunday taʼlim jarayoni oʻquvchilarda masʼuliyat hissini kuchaytiradi hamda jamoada ishlash malakasini shakllantiradi.

Kollaborativ taʼlimning yana bir muhim jihati shundaki, bunda oʻquvchilar faqat bilim olish bilan cheklanib qolmaydi, balki oʻz fikrini erkin ifodalash, boshqalarning fikrini tinglash va hurmat qilishni ham oʻrganadi. Bu esa oʻquvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil boʻlib xizmat qiladi.

Boshlangʻich taʼlimda kollaborativ yondashuv asosida darslarni tashkil etish metodikasi

Boshlangʻich sinflarda kollaborativ darslarni samarali tashkil etish oʻqituvchidan yuqori pedagogik mahorat va metodik tayyorgarlikni talab qiladi. Oʻqituvchi dars jarayonini shunday tashkil qilishi kerakki, bunda har bir oʻquvchi faol ishtirok etsin va oʻz fikrini erkin bayon qila olsin.

Kollaborativ darslarni tashkil etishda quyidagi bosqichlarga amal qilish maqsadga muvofiqdir:

Dars maqsadini aniqlash. Darsning maqsadi aniq va tushunarli boʻlishi kerak. Oʻqituvchi dars davomida qanday bilim, koʻnikma va kompetensiyalar shakllantirilishini oldindan rejalashtiradi.

Guruhlarini shakllantirish. Oʻquvchilar kichik guruhlariga ajratiladi. Guruhlar teng tarkibda shakllantirilishi muhim hisoblanadi. Har bir guruhda faol, oʻrtacha va sust oʻzlashtiruvchi oʻquvchilar boʻlishi tavsiya etiladi.

Topshiriqlarni taqsimlash. Har bir guruhga muayyan vazifa beriladi. Topshiriqlar oʻquvchilarning hamkorlikda ishlashini talab qiladigan tarzda tuziladi.

Hamkorlikdagi faoliyatni tashkil etish. Guruh aʼzolari topshiriq ustida birgalikda ishlaydi, fikr almashadi va umumiy xulosaga keladi. Oʻqituvchi esa kuzatuvchi va yoʻnaltiruvchi sifatida faoliyat olib boradi.

Taqdimot bosqichi. Har bir guruh bajarilgan ish natijasini sinfga taqdim etadi. Bu jarayon oʻquvchilarning nutq madaniyati va oʻz fikrini himoya qilish koʻnikmalarini rivojlantiradi.

Baholash va refleksiya. Dars yakunida o'quvchilarning faoliyati baholanadi. Refleksiya orqali o'quvchilar o'z faoliyatini tahlil qiladi va xatolar ustida ishlashni o'rganadi.

Kollaborativ ta'limning samarali usullari. Boshlang'ich ta'limda kollaborativ yondashuv asosida tashkil etiladigan darslarda turli interfaol metodlardan foydalanish yuqori samaradorlik beradi.

"Aqliy hujum" metodi. Mazkur metod o'quvchilarning erkin fikrlashi va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilar muammo yuzasidan o'z fikrlarini erkin bayon etadi va turli g'oyalarni ilgari suradi.

"Aqliy hujum" metodi — o'quvchilarning erkin fikrlashi, ijodiy yondashuvi va muammoga turli xil yechim topish qobiliyatini rivojlantiruvchi interfaol ta'lim metodidir. Bu metod orqali qisqa vaqt ichida ko'plab g'oyalar yig'iladi va muhokama qilinadi.

Mazkur metod ilk bor amerikalik mutaxassis Alex Osborn tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, "Brainstorming" nomi bilan mashhurdir.

Metodning maqsadi-O'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish;

Erkin va ijodiy fikr bildirishga o'rgatish;

Muammoli vaziyatlarga yechim topish;

Jamoadi ishlash ko'nikmasini shakllantirish;

Darsga qiziqishni oshirish.

Aqliy hujum metodining qoidalari;

Har bir fikr qabul qilinadi;

Tanqid qilish taqiqlanadi;

Iloji boricha ko'proq g'oya bildiriladi;

Erkin va noodatiy fikrlar rag'batlantiriladi;

Boshqalarning fikrini davom ettirish mumkin.

Metodni o'tkazish bosqichlari:

1-bosqich. Muammoni qo'yish

O'qituvchi mavzu yoki savol beradi. Masalan: "Tabiatni asrash uchun nimalar qilish kerak?", "Kitobxonlikni qanday rivojlantirish mumkin?",

2-bosqich. G'oyalarni yig'ish

O'quvchilar navbat bilan o'z fikrlarini aytadilar. Bu jarayonda hech kimning fikri rad etilmaydi.

3-bosqich. Tahlil qilish

Bildirilgan fikrlar saralanadi, eng samarali va foydali g'oyalar ajratib olinadi.

4-bosqich. Xulosa chiqarish

Muammo yuzasidan umumiy xulosa qilinadi va eng yaxshi yechim tanlanadi.

Afzalliklari-Darsni jonlantiradi, o'quvchilarning faolligini oshiradi, nutq va muloqot madaniyatini rivojlantiradi, tezkor fikrlashni shakllantiradi, jamoaviy hamkorlikni mustahkamlaydi.

"Baliq skeleti" metodi. Muammo va uning sabablarini aniqlashda samarali hisoblanadi.

Ushbu metod orqali o'quvchilar tahliliy fikrlashga o'rganadi. Baliq skeleti metodining mazmuni.

“Baliq skeleti” metodi — muammo va uning sabablarini aniqlashga xizmat qiladigan interfaol metodlardan biridir. Bu metod ingliz tilida “Fishbone” yoki “Ishikawa diagrammasi” deb ataladi. Metod orqali biror muammoning kelib chiqish sabablari tahlil qilinadi va ularga yechim topiladi. Mazkur metod yapon olimi Kaoru Ishikawa tomonidan ishlab chiqilgan.

Metodning maqsadi. Muammoning asosiy sabablarini aniqlash; O‘quvchilarning tahliliy fikrlashini rivojlantirish; Mantiqiy xulosa chiqarishga o‘rgatish; Guruh bilan ishlash ko‘nikmasini shakllantirish; Muammoga yechim topishga yordam berish. Nima uchun “baliq skeleti” deyiladi?

Diagramma shakli baliq skeletiga o‘xshagani uchun shu nom bilan ataladi:

Baliqning boshi — asosiy muammo;

Katta suyaklar — asosiy sabablar;

Mayda suyaklar — qo‘shimcha sabablar;

Dum qismi — xulosa yoki yechim.

Metodni o‘tkazish bosqichlari

1-bosqich. Muammoni aniqlash

O‘qituvchi muammoni belgilaydi va uni diagrammaning bosh qismiga yozadi.

2-bosqich. Sabablarni yozish

O‘quvchilar muammoning asosiy sabablarini aytadilar va katta suyaklarga yozadilar.

3-bosqich. Qo‘shimcha sabablarni topish

Har bir asosiy sababga oid mayda sabablar yoziladi.

4-bosqich. Tahlil va xulosa

Muammo chuqur tahlil qilinadi va unga yechimlar ishlab chiqiladi.

Afzalliklari. Tahliliy fikrlashni rivojlantiradi, muammoni chuqur o‘rganishga yordam beradi, o‘quvchilarni faol fikrlashga undaydi, jamoada ishlash ko‘nikmasini oshiradi, mantiqiy bog‘lanishni shakllantiradi.

Kollaborativ yondashuvning afzalliklari va ahamiyati

Kollaborativ ta‘lim boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining bilim olish jarayonidagi faolligini oshiradi. Bunday darslarda har bir o‘quvchi faol ishtirok etadi va o‘z fikrini erkin ifodalash imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Mazkur yondashuvning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

-o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi rivojlanadi;

-muloqot ko‘nikmalari shakllanadi;

-jamoada ishlash malakasi rivojlanadi;

-o‘zaro hurmat va hamjihatlik kuchayadi;

-o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi ortadi;

-muammoli vaziyatlarda yechim topish qobiliyati shakllanadi;

-ta‘lim samaradorligi oshadi.

Boshlang‘ich ta‘limda kollaborativ metodlardan foydalanish o‘quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bunday darslarda o‘quvchilar o‘zaro hurmat, mas‘uliyat, intizom va hamkorlik kabi ijobiy sifatlarni egallaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich ta‘limda kollaborativ yondashuv asosida darslarni tashkil etish zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Ushbu yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy tafakkuri va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Kollaborativ ta'lim o'quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi hamda ularning bilimlarni samarali o'zlashtirishiga yordam beradi.

Shuningdek, o'quvchilarda jamoada ishlash, o'zaro hurmat va hamkorlik kabi muhim ijtimoiy ko'nikmalar shakllanadi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'qituvchilari darslarni tashkil etishda kollaborativ metodlardan keng foydalanishi ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
2. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent.
3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar.
4. Boshlang'ich ta'lim metodikasi.
5. Interfaol ta'lim metodlari bo'yicha o'quv qo'llanmalar.